

A hazai vidéktudományok helyzetéről és jövőbeli lehetőségeiről

Csatári Bálint

Lassan két éve lesz, hogy 2012. június 26-án a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) elnökeként és „frissen nyugdíjazott” akadémiai intézeti kutatóként feljegyzést írtam a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) akkori elnökének, majd személyesen is találkozhattam vele a vidéket érintő tudományos ügyekben. Reményeim szerint mindez hozzájárulhatott ahhoz, hogy az eltelt két év alatt új vidékkutatások folyhassanak le az MTA intézeteiben. Ezt bizonyítja a Falu című folyóirat e tematikus száma és az MNVH által megjelentetni kívánt, és a vidékről szóló tudáskészletet gyarapító füzetek is. Úgy vélem, esetenként érdeklődésre tarthatnak számot a megírásakor nem kifejezetten publikálásra szánt, de mégis meggyőző hatású tanulmányok is.

A vidéktudományok, a vidéki tér környezeti, gazdasági, társadalmi változásait vizsgálva, komplex, multidiszciplináris tudáskészletet „állítanak elő” Európa minden fejlett országában, számos helyen a szó szoros értelmében vett vidéken működő, modern kutatóhálózatok segítségével.¹ **A vidék a fenntartható környezet, a felértékelődő élelemtermelés és az átalakuló város-vidék viszonyok,**

a centrumok és a perifériák között feszülő társadalmi és politikai ellentmondások miatt minden állam számára igen **fontos kutatási és tervezési-fejlesztési tér**, különös tekintettel az Európai Unió igen jelentős agrár- és vidéktámogatási rendszerére is. Ezek a kimagasló támogatási összegek csak modern, multidiszciplináris alap- és alkalmazott kutatások eredményeire alapozva hívhatók le sike-

¹ Negyedszázadig ilyen volt és sikeresen működött az MTA Regionális Kutatások Központja, amelyik hét feladatot látott el. **Területi alapkutatások** (regionális gazdaságtan, politológia, környezettudományok, geográfia, szociológia, közgazdaságtan, vidéktudományok) **konkrét terekben is** (pl. Alföld, Homokhátság, Duna, stb.), **alkalmazott kutatások** (a terület- és településfejlesztés, a város-és a falu, valamint a vidékfejlesztést megalapozandó), ezen új diszciplínák **felsőoktatásba** való bevezetése, **modern, hálózatba kötötteen működő területi kutatási adatbázisok és könyvtári információs rendszerek működtetése, könyvek, folyóiratok kiadása, élénk nemzetközi kapcsolatok** a kutatások és a konferenciák, szemináriumok rendezése terén is, ill. az adott működési területeken (Pécs, Győr, Budapest, Miskolc, Kecskemét, Békéscsaba, Szolnok, Debrecen) tudományos ismeretterjesztés, az ott élők mindennapi környezeti, gazdasági, társadalmi problémáival való szembesülés, **tudományos közéleti munkálkodás.**

resen. Ezért a **vidéktudományok mindenütt gyorsan fejlődnek**, nemcsak nyugaton, hanem Csehországban vagy Lengyelországban is. Jelentős önálló, nemzetközi folyóiratuk most volt negyedszázados.²

Franciaországtól (CNRS) Finnorszáig mindenütt működnek komplex regionális tudományos és vidékkutató műhelyek (Karéliei, Lappföldi, stb.) a „helyek” – „a lokalitás” – szellemét megteremtendő és ápolandó. Hiszen csak ezen a módon lehet segíteni a vidéki társadalom jobb eligazodását a globális világban, vagy éppen az adott terület értékeinek, erőforrásainak a feltárását a nemzet, vagy a világ számára.

Tanulságosak azok a Thünen Institute által készített vidékkutatói sémák is, amelyek jelzik, hogy a már említett EU támogatáspolitikai statikus és folyamatos vizsgálata mellett a vidék új erőforrásai, a megújulás „fogaskerekei” (zöld energia, rekreáció, biotermesztés, stb.) dinamikus és innovatív kutatásokat igényelnek.

Mindezekből, s abból kiindulva, hogy **hazánk**, Magyarország, sőt nemzetünk szállásterülete a **Kárpát-medence is erőteljesen vidéki tér**, nagy szükség volna szervezett, modern, integrált, az európai kutatási irányokhoz kapcsolódó, aktuálisan a 2014-2020 közötti tervezési és finanszírozási időszak munkálatait alapozó, komplex szemléletű hazai agrár- és vidékfejlesztési kutatásokra.

Ezeket a munkákat egy – az **MTA keretei között megalakuló – „virtuális vidékkutató intézet”** végezhetné el, s a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, valamint a Nemzeti Agrár-szaktanácsadási, Vidékfejlesztési és

Képzési Intézet közösen bonyolítaná le, az MTA Elnöke, Főtitkára, és a Vidékfejlesztési Minisztérium illetékes vezetése között kötött magas szintű megállapodás nyomán. Az erre a célra szánt forrásoknak kifejezetten a vidéki tudományos műhelyek finanszírozását kellene megcélózniuk, alap- és alkalmazott, ill. adaptív kutatásokat és azok dologi kiadásait támogatva. A két éves kutatási program átfoghatná mindazokat a témákat, amelyek megalapozhatják a Vidékfejlesztési Minisztérium 2014-2020 közötti vidékstratégiai tervezését, és válaszokat adhatnak a nemrég alakult VM Operatív Irányító Bizottság által felvetett vidéktudományos tervezési, fejlesztési kérdésekre. Komplex módon, hitelesen feltárhatnák a magyar vidék súlyos gondjait, azok megoldására alternatív és térben, vidéki tájanként is különböző megoldásokat ajánlva a döntéshozók felé. A főbb témák a következők lehetnek:

A magyar vidék természeti és emberi erőforrásai – talaj, biodiverzitás, víz, alternatív energia és a vidéki társadalom megújuló képessége, mint komplex egymásra hatással bíró vidékfejlesztési térelemek tervezhetősége és jövője

A kétarcú magyar mezőgazdaság – versenyképessége és sokszínűsége, hol és hogyan egészíthetik ki egymást?

Területi-települési differenciák – előnyök és hátrányok, a magyar vidék tudományos leltára, mint az új, multifund típusú vidéktervezés alapja

A magyar vidéktervezés hálózatosodása – mint a vidéki gazdaság és társadalom új esélye, a hozzá rendelhető lehetséges in-

tézményrendszer és a közös tudáskészlet elemzésével,

A vidékeink súlyos konfliktusai – a hosszú távon megoldandó problémák pontos beazonosítása (tájdegradáció, periféria, öregedés, szegénység, etnikai konfliktusok, stb.), lehetséges táji-területi forgatókönyvek, távlati tervelemeik a helyzet javítására

Hazánk vidékei az európai térben – nemzetközi összehasonlítások, határ menti vidéki kapcsolatok, innováció, adaptáció, tudásátadás, a vidéktudományok disszeminációja

Az MTA elnökének elküldött feljegyzés nyomán megtervezett kutatások 2012 végén elkezdődtek és 2013 végére sikeresen befejeződtek, bár nem pontosan a fenti témák szerint. Azok jó részének megkutatása a közeljövő feladata kellene, hogy legyen, amire talán az is reményt ad, hogy az Egységes Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap által támogatott új EU tereztési – fejlesztési ciklusban, kiemelt vidékfejlesztési feladat az innováció, a kutatások támogatása. Hátha ennek a most nyilvánosságra hozott kis feljegyzésnek újra lesz hatása...

² A folyóirat interdiszciplináris tudományos törekvéseit jól jelzi, hogy milyen tartalmú vidék-témájú cikkeket várnak megjelentetésre: *The Journal of Rural Studies* publishes research articles relating to such rural issues as society, demography, housing, employment, transport, services, land-use, recreation, agriculture and conservation. The focus is on those areas encompassing extensive land-use, with small-scale and diffuse settlement patterns and communities linked into the surrounding landscape and milieu. Particular emphasis will be given to aspects of planning policy and management. The journal is international and interdisciplinary in scope and content.

